

sát /különösen olyankor, amikor angol megfelelője is van a magyar névnek/, legtöbbször viszont általános égtáji utalást vagy még azt sem kapunk a helyek lokalizálásához. Míg szemléletes rajzok mutatják be a különleges állatokat, szerszámokat, munkafolyamatokat, amelyek nevei előfordulnak a helynevekben, egyetlen térkép sem segíti a tájékozódást, a nevek földrajzi viszonyainak megértését.

A könyv különlegessége mellett is nagyon értékes és hasznos valamennyi névtannal foglalkozó szakember és az érdeklődő nagyközönség számára. A személyekről kapott nevek magyarázatai az antroponimia kutatóit is érdekelhetik, az összehasonlító helynévkutatás /amely még meglehetősen gyermekcipőben jár, s a párhuzamos névadáson kívül alig van szakirodalma/ pedig halatlan gazdag anyagot kap a szerző lelkiismeretes névgyűjtése, sokoldalú és alapos névmagyarázatai eredményeként.

HAJDÚ MIHÁLY

SZEGED MEGYEI VÁROS KÖZTERÜLETI NÉVJEGYZÉKE.

/Szeged, 1980./ 124 lap.

Néhány évvel ezelőtt rendelet jelent meg arról, hogy valamennyi magyarországi településnek jegyzéket kell fölfektetnie a területén levő közterületek neveiről, s ezeket a Népeségnyilvántartó Hivatal egységesíti, számon tartja, s a véglegesnek tartott nevekről értesíti a települések tanácsait. Ezek a jegyzékek el is készültek, s minden tanács igazgatási osztályán hozzáférhetők. Nyomtatásban való megjelenésükre azonban még eddig nem láttam példát, s ebben minden valószínűség szerint Szeged város úttörő szerepet vállalt. 1013 közterületi nevét nemcsak betűrendes sorrendben tette közzé, hanem a közzeltatásban megváltoztatott nevek esetében a régi neveket is föltünteteti az újak mellett. Így nemcsak a névstruktúra vizsgálata ad kiváló adattárat ez a könyv, hanem bizonyos történeti vonatkozású következtetések levonására is alkalmas, a

névadási, névváltoztatási gyakorlatra is fényt vet. Jóllehet ezeket a szempontokat kiválóan érvényesítette PÉTER LÁSZLÓ nagyszerű könyve, /Szeged utcanévei, Szeged, 1974./ mégsem fölsőleges ennek a közterületi névjegyzéknek a megjelentetése.

Minden bevezetés, magyarázat, használati utasítás, gyakorlati tudnivaló nélkül kezdődik a nevek betűrendes fölsorolása a kerület, illetve az előváros jelével. Ezt a jelet a címlap hátoldalának jelmagyarázata oldja föl. Megtudjuk, hogy öt községet csatoltak a közelmúltban Szegedhez /Algyő, Gyálarét, Kiskundorozsma, Szőreg és Tápé/, s mindezek után sincsen két azonos név a jegyzékben. /Ideje lenne megvalósítani Budapesten is már ezt végre!/

Különösen érdekes a névváltoztatások módszereinek megismerése. Ezekről nem szólhatott Péter László említett könyve, mivel anyagát előbb zárta le, mintsem a községegyesítések és utcaelnevezések megtörténtek volna, csak 1973-ban csatolták Szegedhez a fölsorolt helységeket, de egy jeles cikkben /Nyr. CI, 164-70/ beszámolt az 1974. évi szegedi utcanévrendezésről. Ezek a névváltoztatások egészükben és részleteikben is tükrözik azokat az elveket, amelyeket a Szeged utcanéveiben Péter László megfogalmazott, s nagyszerű példát mutatnak arra, hogy a jól megírt tudományos munka hatással lehet, és adott esetben volt is hatással a hivatalos szervek tevékenységére. Végre azt látjuk, érdemes dolgozni, van a komolyan végzett tudományos munkának közvetlen haszna és jelentős eredménye.

Nézzük azonban a névváltoztatásokat! Több Ady Endre előtagú közterületnevet kell megváltoztatni. Egy Ady tér lett, egy Adél köz. Az utóbbi különös asszociáció, talán jobb lett volna Léda alakban fölhasználni a nevet, ahogyan Ady megalkotta. Az egyik Szondy utca Apród utca lett, Móricz Zsigmond utca nevét Árvácska utcára változtatták. Az egyik Árpád előtagú névből Ákos, a másikkból Álmos lett. Az egyik Toldi utca új neve Bence utca, a másiké Miklós utca, a harmadikból Előd utca; a Csillag utcáé Bolygó utca, a Deák Ferenc utcáé Bölcs utca stb. Az asszociáció néha nemcsak meglepő, hanem kissé

talán komikus is. Pl. Árvíz utca -- Belvív utca, Fiumei utca -- Csónak utca, Partizán utca -- Kuruc utca stb. Teljes mértékben helyeselheto, hogy a közismert személyekről elnevezett utcák neveiből elmaradt a keresztnév: Ady tér, Bartók tér, Dózsa utca, Erkel utca stb., ugyanakkor az összetéveszthető, vagy kevésbé ismert személyek esetében megmaradt: Alpári Gyula utca, Arany János utca, Bacsó Béla utca, Bakay Nándor utca, Balázs Béla utca stb. Érthetetlen, hogy miért tartották meg a doktori cím föltüntetését a Dr. Kálmán András utca nevében. Néhány kifogásolható új név akad ugyan az egész könyvben /pl. Damjanich utca -- Dimitrov utca, Maros utca -- Maros-torok utca/, egészében azonban igen szép, könnyen megjegyezhető, nyelvileg kifogástalan az új nevek kiválasztása.

Különösen figyelmet érdemel az a törekvés, hogy néhány szép nyelvjárási jelenséget visszatükröztetnek az utcanevekben, s ez különleges helyi jellegzetességet ad az egész névstruktúrának. Hangulatos és egyáltalában nem provinciális, inkább tiszteletet érdemlő hagyományörzésre vall az ö-zés tükröztese a Csöndes, Fölszél, Föltámadás stb. nevekben. Meg lehetett volna gondolni még talán a Felső- kezdetű, sőt a Felszabadulás utcanévben is az ö-vel való hivatalossá tételt. A Mester, Fecske, - hegy stb. nevekben azonban helyesen hagyták meg az e-vel való írást. Ezek megváltoztatása már esetleg az ellenkező eredménnyel járt volna. Nagyon finom arányérzékkel járt el a névváltoztató bizottság /amelynek összetételéről, sajnos, a könyv nem árul el semmit/.

Hasonló szép helyi sajáttság az Oskola alak megtartása, a régebbi tövek használata a helynevek -i képzős változataiban /Makai, Tápai/, s ezeken kívül még néhány leheletnyi finomság /Tarján széle, Maros-tő, Tutaj, Csónak, Sövény, Sóhordó, Ponty, Palánk, Ladik stb. utca/ teszi különlegesen figyelemreméltóvá Szeged új utcanévrendszerét. Nem volt tehát oktan ennek a névjegyzéknek a kiadása, hiszen nem csupán a hivatalos használók forgatják haszonnal, hanem mintául szolgálhat más városok utcanévváltoztatásaihoz, s kiváló adattára a tudományos

kutatásoknak, az egybevető - összehasonlító névrendszertani vizsgálatoknak.

HAJDÚ MIHÁLY

TONK SÁNDOR, ERDÉLYIEK EGYETEMJÁRÁSA A KÖZÉPKORBAN.

Bukarest, 1979. 398 lap + térk.

A középkori egyetemek kérdése már igen régóta foglalkoztatja a tudományt. ÁBEL JENŐ /Egyetemeink a középkorban. Bp., 1881./ már a múlt században önálló kötetben foglalkozott a kérdéssel, s nagyon sokan a névtudomány számára is használható adatokat tártak föl /FRAKNÓI VILMOS, Magyarországi tanárok és tanulók a bécsi egyetemen a XIV. és XV. században. Bp., 1874; PAP KÁROLY, Ferrarai és perugiai magyar tanulók a XV--XVIII. századból. ItK. XI, 368-72; SCHRAUF KÁROLY, A bécsi egyetem magyar nemzetének anyakönyve 1453-tól 1630-ig. Bp., 1902; ANDREAS VERESS, Matricula et acta Hungarorum in universitatibus Italiae studentium. I. Padua 1264-1864. Kolozsvár, 1915; VERESS ENDRE, Olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók anyakönyve és iratai, 1221-1864. Bp., 1941. stb./. Az utóbbi időben is szép számmal találhatók cikkek, adatközlések, forráskiadványok ebben a témakörben /SZÉKELY GYÖRGY: Fakultät, Kollegium akademische Nation -- zusammenhänge in der Geschichte der mitteleuropäischen Universitäten des 14. und 15. Jahrhunderts. = ELTE Annales, Sectio Historica XIII, 47-78; KOVÁCS ENDRE, A krakkói egyetem és a magyar művelődés. Bp., 1964; VARGA IMRE: Magyarországi tanulók a padovai egyetemen a XV--XVI. századfordulón. ItK. LXXIX, 211-8; É. KISS SÁNDOR: A krakkói magyar bursa registrumának nevei. Mnyj. XVI, 71-90/. Mindezek után meg kell néznünk azt, hogy mi az az új, többlet, s elsősorban névtani szempontból hasznosítható, amit TONK SÁNDOR könyve tartalmaz.

Az egyetemi oktatás történetére vonatkozó részletei /10-36/ hallatlanul érdekes kutúrtörténeti leírások, sok pontos